



על הנועה מאחורי הקלעים

בבתי-ספר הערביים בישראל

לפני יותר מאלפיים שנה נתבקשו שני מורים יחניים לפנות אל מלך עירם שיחון אסיר מסויים. בפנותו אל המלך נשא המורה הראשון נאום מזהיר על הנשגב והנעלה שברחמים ובצדק, ביקש חנינה ל- אסיר. המלך דחה את הבקשה במחייד. המורה השני נהג אחרת: הוא כרע לרגל ליו של המלך ונישק אותו. אחר-כך ביקש חנינה לאסיר. המלך נעתר לבקשתו וציתה לשחרר את האסיר מכלאו.

הדבר הרגיו את המורה הראשון: "איך העזת להעליב את המדע שאתה נציגו? צעק בפני חברו. "מה יועיל לי המדע, אם שכלו של המלך נמצא בכפות רגליי?" ענה המורה השני.

עד כאן הסיפור היחני. אך נדמה שההיסטוריה חוזרת על עצמה. כי אין סיפור המשקף יותר את המנטליות של המורה הי ערבי הישראלי, מאשר סיפור יונוני עתיק זה. כאותו מורה יחני — משוכנעים כיום רוב המורים הערביים ששכלם של השלטונות נמצא לא בראש, אלא ברגלים. למסקנה זו הגיעו אחרי נסיון של שנים, שלימד אותם שעליהם לבחור בין שתיקה, ש' תמורתה יישארו בתפקיד, לבין התנגדות למדיניות האפלייה, שבגללה יקבלו מכתבי פטוריון.

רוב המורים הערביים בחרו בדרך המלך. הם שחקו לאורך כל החיית. במעטים של פיתפטו או השתתפו ממש במאבקים בני-עמם למען שחיון מלא, הועברו למקומוט עבודה מרוחקים. במקרים יותר גרועים, הם פוטרו. כיום אפשר למצוא מורים

חינוך בממלכת השני"ב

ערביים רבים, ביניהם סופרים, שהפכו ל- חזנותים, מוכרי-ספרים, נגרים ואפילו פועלים שחורים. הסיבה: הם לא השתכנעו ששכלו של המלך נמצא בכפות רגליו.

*** מיוזאים ללא מדים

אך גם לחלק מבין המורים הערבים ששתקו יש שאיפות אחרות, חוץ מהור- אה ומשכורת. למה יכול מורה ערבי לשאוף, חוץ מלהיות מנהל בית-ספר או, לכל היותר, מדריך או מפקח? אבל אם המחיר של תפקיד מורה הוא שתיקה, הרי תפקידו של מנהל או מפקח עולה יותר.

ראשית כלה, תארים אקדמאיים, במקרה זה, אינם משנים דבר. כי הדרך למישרת מנהל בית-ספר או מפקח אינה צריכה להיות רצופה בתוארי M.A., B.A. או דוקטור, לאורך הדרך הזאת ניצבים שניים: המושל הצבאי ואיש הש"ב.

מורה ערבי הרוכש את לב השניים יכול לצפצף על כל התארים האקדמאיים שבעולם. חתימתם של השניים על המלצה לטובת מורה ערבי שוה, בעיני משרד-התנוך הרבה יותר מחתימתו של נשיא אוניברסיטת קומב' ריז'ג. כדי להשיג חתימה כזאת, צריך המורה הערבי השאפתן לשרת את השניים: להוכיח את נאמנותו על-ידי הלשנה על חבריו למקצוע ועל בני כפרו. על מורה כזה אומרים בכפרים הערביים: "הוא במילוי- אים!"

*** מלב המושל

דרך זאת הגיעו רבים ממנהלי בתי- הספר הערביים לתפקידי ההנהלה. גם רוב המפקחים הערביים עברו ממש באותה דרך.

בשנים האחרונות הגיע המצב לידי אבסורד מוחלט. אפשר למצוא עד היום בבתי-ספר, שהמורים שלהם הם מוסמכים ובעלי תעודות בגרות או תואר אקדמאי, בעור שמנהל בית-הספר אינו מוסמך ואין לו אפילו



ילדים בבתי-ספר עממי ביפו: האם הם יתחנכו להיות חוסבי עצים ושואבי מים?

ובאמת פנו מורים מסויימים לתחריהם הי- משוררים וביקשו מהם לחבר להם חרוזים בשבחו של המפקח, כדי שיעביר אותם למקומות עבודה קרובים לכפריהם. ולא מעטים מהם זכו למימוש הבקשה. הבקשות נדחו רק כשלא היו אפשרויות העברה.

*** המנדט עדיף

כ' זה קרה בזמן כהונתו של שמואל סלמון, ששימש עד לשנה האחרונה כמ- נהל המחלקה הערבית של משרד-החינוך. לכל הדעות היה סלמון מחנך טוב, שנשא שמכניסים לו את הפוליטיקה והמפלגותיות למשרדו, אך עם כל זאת היה סלמון נאמן למפלגתו, מפא"י. לכן נכנע במשך כל הי- שנים לעצותיהם של אנשי הש"ב והממשל

המצביא הערבי ח'אלד בן אל-חליד. הסברו: "הסוד טמון בזה שח'אלד היה אוסף את יריקות הנביא מוחמד, וזה הביא עליו ברכה והפכו למצביא בלינוצה שהביס את הרר- מאים". הספורים שאותו מורה מספר לתל- מיודו אודות השדים, עוברים כל גבול ר- משמשים נושאי שיחה בבתי-הקפה של הי- כפר. למרות כל זה הוא נשאר מורה, מפני שהוא לא מבלבל את המוח כמו בראנסי.

*** הפש זך מושרר

ש גם מורים ערביים ששאפו לתפ- קיד מנהל, בלי שיהיו מוכנים לשרות המושל הצבאי, אלה חיפשו את הדרך ללב המפקחים היכולים לעזור להם על-ידי המל- צות טובות, ולשכחם בפני מנהל המחלקה

הערכת משרד-החינוך

אין דוגמה יותר טובה ומבדחת מדוגמתו של מורה אחד שידע לכתוב חרוזים. חרוזיו הביאו לו אושר רב והוא התמנה למנהל בית-ספר, בלי שיהיה מוסמך או בעל תעור- דה.

מה הוא עשה? הענין היה פשוט להפליא: הוא ידע שחולשתו של מפקח האזור אחמד אדריס הוא שירה קלאסית. המורה הזריו שלף את עטו וחיבר שיר מחורז, בו הוא משהה את המפקח לאריה בגדולתו, ולגשם בנידיבותו. בסוף השיר המשובח שאל המורה את המפקח, אם לא הגיע הזמן שגם הוא יינה ממבול נדיבותו של הגשם-המפקח — וית- מנה כמנהל?

ואומנם הגיע הזמן. המפקח אוהב-השירה שלף גם הוא את עטו וחיבר שיר תשובה

המושל, אל תדברו לפני, נהג להגיד להם. המצב הגיע לידי כך שהוא הגיש דו"ח על דעותיו הפוליטיות של התנו (בעל בתו). הוא הודיע, ללא בושה, שבתו מדחת לו על כל מה שבעלה אומר ועושה. דבריו הביאו לידי קרע בין שתי המשפחות והעי- כירו את היחסים התקינים בין בני הזוג הצעיר.

השנה בא מורה זה על שכרו המלא: הוא מונה למנהל אחד מבתי-הספר הגדולים ביותר ביישוב הערבי. כל המורים, בבית- הספר שהוא מנהל, עולים עליו לאין שעור בהשכלתם.

*** אוסף יריקות

אם פועל המחצבה לשעבר הגיע ל- דרגת מנהל בית-ספר גדול, הודות ל-

מצביא אסף יריקות - מנהל מונה בגלל שיר - נשים מופרדות בכוח מבעליהן - ומארגן הפוגרום הוא מחנך הדור

לאותו מורה, בו הוא מפיט: "בחר לך בית-ספר והיה מנהל!"

ענין השיר הגיע אל אוני המורים בי- סביבה. אחד מהם פנה למפקח ושאל בקשר לאמינות הדבר. "נכון", ענה המפקח, "אני אפילו הראיתי את השיר למנהל משרד- החנוך, והוא הסכים להחלטתי". "ובכן אלך לחפש לי משרור שיכתוב לך שיר בשמי", ענה המורה הנדהם.

* ח'אלד ("חבר אלוהים") כבש את ארץ- ישראל, אחרי ניצחון מזהיר על הצבא הבי- זאנטי של גזות הירמוך בשנת 636.

אלה שמכירים את סלמון בטוחים שלא הוא קיבל את ההחלטה, אלא שהיא נכפתה עליו. הם גם מוסיפים, שסלמון ידע שהמור- רים הערבים לא נכנעו להוראתו: הוא ידע שהם קרעו את העטיפות עם הסמל המטוכני, ליכלכו את הספרים וקרעו אותם פה ושם — כדי לטשטש את העקבות הישראלים ולומר שאלה הם טפסים מנדטוריים!

*** המשיה מעבד

וצר הצורך באדם יותר נאמן למפלגה ולמדיניות הרשמית, שימלא את מקומו של סלמון. התסיסה בין המורים הערבים — שנתגלתה בהצבעת 20% מהם לרשימת (המשך בעמוד 23)